Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Ćamil Sijarić, Prognanik

Miljenko Jergović

U godini u koju smo, evo, upravo kliznuti navršit će se stotinu godina od rođenja pisca Ćamila Sijarića. Bijelopoljca, rođenog u selu Šipovice, Sandžaklije, koji je značajniji dio života proveo u Sarajevu. Bilo je to vrijeme prije ovoga vremena, kada to što je netko Sandžaklija ili što je Hercegovac u Sarajevu nije značilo ništa loše, a ni dobro, kao ni to što je netko Hrvat ili Srbin. Danas je drukčije, pa bi se moglo reći da je Ćamil Sijarić na vrijeme umro. Na vrijeme, u svakom pogledu, jer ga je smrt sustigla 6. prosinca 1989, u vidu jurećega automobila, dok je prelazio Ulicu Đure Đakovića, blizu Centralnoga komiteta. Da je, ne daj Bože, duže poživio, svega bi se nagledao i ništa dobro ne bi vidio. Sve što se događalo nakon tog Ćamilovog decembra, bilo je daleko ispod razine njegove proze.

Bio je veliki pisac, iz kraja u kojem su se u naše vrijeme naređali veliki pisci. Ovi, u krugu koji bi se načinio šestarom, promjera ne šireg od deset kilometara: Miodrag Bulatović, Ćamil Sijarić i Marko Vešović. Iako su jedno, od istoga svijeta i jezika, njih trojica nikada se neće naći u istoj antologiji, pa čak ni istoj nacionalnoj književnosti. To je njihova, a i naša zajednička nesreća.

U kancelariji direktora Doma kulture u Bijelom Polju, iznad direktorova radnog stola, prošle sam godine, došavši po putne troškove, gledao crno-bijelu fotografiju na kojoj su Bulatović i Sijarić. Mlađi pisac nešto govori starijem, a ovaj se lukavo smješka. Stariji je, bezbeli, Ćamil. Uvijek i u sva vremena Ćamil Sijarić je bio, i bit će, stariji pisac. Tako se on postavljao. Nema to veze s godinama rođenja, biologijom i genetikom.

Prvu njegovu knjigu pročitao sam na moru, u Maloj Dubi, kada sam imao dvanaest godina. Knjiga se zvala “Bihorci”, izdanje one slavne džepne knjige sarajevske Svjetlosti, iz šezdeset i neke. Našao sam je u kredenci kuće u kojoj smo ljetovali. Druge knjige nije bilo, jedino ona. I tako sam pročitao “Bihorce”.

Desetak godina kasnije počet će mi se sviđati ta knjiga.

Iako nisam Sandžaklija, a ni Sarajeva, onog i onakvog kakvo bih ja mogao dijeliti s Ćamilom Sijarićem, već neko vrijeme nema, iako Ćamil nije Bosanac, pogotovo ne od one Bosne koja bi meni još nešto značila, iako više nema književnosti, ni knjige u kojoj bismo se skupa našli, ni škole u kojoj bih ga ja čitao za lektiru, ni mene koji bih išao u školu, ni lektire, iako smo se i on i ja zatekli na ničijoj zemlji, on kao duh, a ja kao živo

čeljade, Ćamil Sijarić je, među tolikim piscima moga jezika, jedan od onih koje i danas, možda baš danas, i pogotovo danas, osjećam najviše svojim.

Naprimjer, onu čudesnu priču “Francuski pamuk”.

Ili priču “Hrt”.

Ili “Rašku zemlju Rasciju”.

Ili opet “Bihorce”…

Godinu prije smrti, Ćamil Sijarić je, u izdanju beogradskoga BIGZ-a, objavio svoju prvu i jedinu knjigu pjesama, jednostavno i pretenciozno je nazivajući “Lirika”. Usuditi se zbirku pjesama tako nazvati, otprilike je jednako hrabro kao doći u kazalište, na premijeru Hamleta, u svečanom odijelu i bosonog.

Pa još on, sav od priče i sav epski, da knjigu tako nazove.

Sve do rata, to će mi biti najdraža Ćamilova knjiga, svim njegovim prozama usprkos. A onda ću u ratu ostati bez nje. Gdje je nestala, jesam li je kome posudio, je li mi je netko ukrao, pa mu je poslužila za potpalu, ili je “Lirika” Ćamila Sijarića iz moga stana i svijeta nestala onako kako u ratu sve nestaje, po zlu i po nevolji kojoj se ne zna pravi razlog i porijeklo, ne znam, ali knjige više nije bilo.

Poslije sam “Liriku” tražio po sarajevskim i beogradskim antikvarijatima. U Zagrebu je nisam tražio, u Zagrebu se za Ćamila – kao ni za išta Ćamilovo – nikako ne zna.

I naravno, nisam je našao, kao što se obično ne nalaze knjige po koje se odlazi u antikvarijate.

Na kraju sam je prestao tražiti, a njegove sam pjesme nanovo čitao samo po sjećaju, iz svoje glave i u snovima. Tako je bolje. Sve knjige su bolje kada se tako čitaju, ali ih prethodno treba na živo pročitati po više puta, jer onoga što se nije pročitalo ni ne može biti u sjećanju.

I onda sam u nekoj svojoj staroj bilježnici našao, svojom rukom prepisanu, jednu pjesmu Ćamila Sijarića koje se nisam sjećao. Sad kad je čitam, poznata mi je. Znam da je Ćamilova, jer je to ritam njegove rečenice. Znam i po tome što je to njegov način sklapanja fabule u pjesmi. Na kraju, znam i po tome što je pjesma genijalna, evo je onakve kakva je u bilježnicu bila prepisana. Ako ima kakvih grešaka u odnosu na original, neka mi bude oprošteno. Pjesma nema naslova.

> Dođe naš ratnik iz rata u Grčkoj
>
> i donese grčku tepsiju i po tijelu
>
> Rane
>
> Žene mu rekoše da mu tepsija

> iz Grčke ne valja, jer je plitka
>
> Mi mu rekosmo da mu ni rane
>
> iz Grčke ne valjaju, jer su plitke
>
> Rekosmo mu:
>
> Mi bismo ti kod kuće zadali dublje
>
> Rane.

Po datumima u bilježnici bit će da sam ovu pjesmu prepisao iste godine kada je knjiga i objavljena: 1988. Šta mi je bilo da je prepisujem, ne znam. Možda sam je, kao mlad pisac, prepisivao od ushita i fascinacije, misleći da ću jednaku takvu sam napisati, ukoliko Ćamilovu prepišem. Ili me nešto drugo navelo da je prepisujem, ne znam.

Ali ono što znam jest da mi tada pjesma nikako nije mogla značiti ono što mi danas znači.

I znam da je Ćamil Sijarić ovo vrijeme, koje je došlo poslije našega vremena, umio opisati i prije nego što se ono dogodilo. Ili je svugdje i u svakom vremenu tako, nakon što odeš u Grčku. Kao ratnik, ili samo onako.

Ako se nakon duga izbivanja vraća, čovjek se uvijek vraća iz progonstva. A takav je povratak samo novo progonstvo.

Ali pustimo sad to.

Jednostavna je ovo, velika, u ritmu rečenice kao u ritmu savršenog soneta, udešena pjesma. U njoj se čuje živi glas velikoga pripovjedača, a čuje se i glas njegova rodnog kraja. Od svih živih ljudi koje znam, najbolje bi je mogao izgovoriti Marko Vešović.

Miljenko Jergović 01. 01. 2013.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.